

Przestrzeń informacyjna książki

Przestrzeń informacyjna książki

Redakcja
Jadwiga Konieczna
Stanisława Kurek-Kokocińska
Hanna Tadeusiewicz

przy współpracy
Rafała Kępy i Magdaleny Przybysz-Stawskiej

Łódź 2009

Recenzent
Prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel

Redakcja naukowa
Jadwiga Konieczna
Stanisława Kurek-Kokocińska
Hanna Tadeusiewicz

przy współpracy
Rafała Kępy i Magdaleny Przybysz-Stawskiej

Projekt okładki
Mateusz Poradecki

Publikacja dotowana przez
Dziekana Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego
Urząd Miasta Łodzi
„Bibliofil” Anna Jonczyk-Szparowska
Yard Group sp. z o.o.

© Copyright by Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego,
Łódź 2009

Wydawca
Wydawnictwo Biblioteka

ISBN 978–83–88529–69–6

Opracowanie typograficzne i skład
Wydawnictwo Biblioteka, Mateusz Poradecki
tel., 0 602 524 666
e-mail: wyd_b@o2.pl
<http://sites.google.com/site/wydawnictwobiblioteka/Home>

Druk
Drukarnia Cyfrowa Piktór
biuro@piktor.pl

Spis treści

Wstęp	9
I. Zagadnienia teoretyczne; zagadnienia ogólne	
Przestrzeń jako kategoria poznawcza przy wyjaśnianiu funkcjonowania książki .. Antoni Krawczyk	15
Przestrzeń informacyjna książki, założenia ogólne	27
Stanisława Kurek-Kokocińska	
O potrzebie bibliologii — przewodnika po przestrzeniach książki — z perspektywy wydawców i księgarzy w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku	31
Stanisław Adam Kondek	
Książki w czasopiśmie z nauki o informacji: analiza cytowań	45
Maria Próchnicka, Marta Skalska-Zlat, Karina Nabiałczyk	
II. Cyfrowy świat książki	
Analogowe i cyfrowe nośniki informacji wykorzystywane do rozszerzania przestrzeni informacyjnej książki	83
Piotr Lewkowicz	
Książka digitalna formą przełamywania barier komunikacyjnych	89
Ewa Andrysiak	
Problematyka książki elektronicznej na łamach „Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Piśmiennictwo Zagraniczne” (2000–2007)	97
Hanna Langer, Agnieszka Łakomy	
Alicja w krainie (cyfrowych) czarów. Studium przypadku	111
Małgorzata Góralska	
Publikacja lokalna czy globalna? — wokół jednego przypadku	123
Jarosław Gajda	

Wybrane aspekty użytkowania książek elektronicznych na przykładzie Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej	131
Alicja Portacha	
Przestrzeń informacyjna książki elektronicznej na przykładzie bazy Knovel	139
Katarzyna Dankiewicz, Joanna Radzicka	
Dublety <i>e-booków</i> : analiza wybranych kolekcji książek elektronicznych oferowanych bibliotekom	151
Grzegorz Czapnik	
Informacja o książce w księgarniach internetowych	161
Adam Jachimczyk	
OPAC kontra Google — informacja o książkach	171
Magdalena Krynicka	
Przegląd katolickich portali internetowych pod kątem informacji o książce	177
Iwona Kaczmarek	
Multimedialna przestrzeń informacyjna	185
Hanna Bort-Nowak	
III. Książka dawna i specjalna; książka dla dzieci	
Źródła informacji o historycznych księgozbiorach klasztornych	195
Rafał Kępa	
Staropolska przestrzeń informacyjna książki lubelskiej. Starodruki lubelskie w zbiorach Biblioteki Głównej UMCS w Lublinie	207
Wiesława Gmiterek	
Kodeks, którego... nie ma. Z badań nad XIII-wiecznym piśmiennictwem cystersów w Mogile	221
Andrzej Wałkowski	
Biblioteka łęczyckiego konwentu dominikańskiego i jej księgozbiór w początkach XVII wieku	231
Tomasz Stolarczyk	
Polska książka prawnicza w XIX wieku — jej zawartość informacyjna i funkcje . . .	243
Bożena Koredczuk	
Edycja <i>Pamiętnika z getta łódzkiego</i> Jakuba Poznańskiego w Wydawnictwie Łódzkim. Komunikat z badań	257
Magdalena Rządowolska	
Profil wydawniczy Państwowego Wydawnictwa „Iskry” w latach 1952–1992	263
Urszula Kowalewska	
Informacja internetowa o polskich książkach zegarmistrzowskich. Wstęp do badań	279
Joanna Nowak	

Medycyna alternatywna w nieformalnym ruchu wydawniczym z początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku	293
Aleksandra Wejman-Sowińska	
Przestrzeń informacyjna współczesnej książki naukowej w strategii marketingowej	299
Dorota Degen	
Przestrzeń komunikatu artystycznego w XX-wiecznej książce poetyckiej	305
Jacek Ladorucki	
Kształtowanie się systemu informacji o książce dziecięcej na ziemiach polskich w XIX i w początkach XX wieku	319
Jadwiga Konieczna	
Informacje na temat „dobrej” książki dla dzieci i młodzieży w dziewiętnastowiecznych polskich tekstach krytycznoliterackich	329
Anna Nosek	
Serie książek popularnonaukowych dla dzieci i młodzieży w Polsce międzywojennej jako źródło informacji o świecie, nauce i człowieku (na wybranych przykładach)	339
Bogumiła Staniów	
Informacyjna funkcja ilustracji w edukacyjnych wydawnictwach dla najmłodszych — na wybranych przykładach	355
Alina Brzuska-Kępa	
Informacja o nabytkach książkowych w bibliotece szkolnej jako element składowy przestrzeni informacyjnej książki	363
Mariola Antczak	
IV. Katalogi jako źródła informacji o książce	
Czasopisma i katalogi wydawniczo-księgarskie — źródłem informacji o publikacjach „Naszej Księgarni” w latach 1921–1939	389
Monika Olczak-Kardas	
Informacja rzeczowa o książkach w Bibliotece Jagiellońskiej (ze szczególnym uwzględnieniem dziedziny filologii)	401
Danuta Patkaniowska	
Wpływ komputeryzacji na zakres, zasięg i jakość informacji o książce w katalogach bibliotecznych na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego	415
Mariola Augustyniak	
Drukowane katalogi biblioteczne jako źródło informacji o książce regionalnej	425
Krzysztof Walczak	

V. Książka na łamach prasy

Polskie czasopisma emigracyjne — przestrzenią informacyjną książki	433
Jolanta Chwastyk-Kowalczyk	
Promocja książki i prasy na łamach tygodnika katolickiego „Niedziela” (1926–1939)	451
Agnieszka Bajor	
Informacja o książce i literaturze w polskiej prasie współczesnej na wybranych przykładach	463
Magdalena Przybysz-Stawska	
Informacja o książce na łamach „Gazety Wyborczej” zamieszczana w wydaniu podstawowym i wybranych dodatkach w 2007 roku	477
Wanda Matwiejczuk	
Przestrzeń informacji o książce we współczesnym czasopiśmie dla bibliotekarzy. Miesięcznik „Poradnik Bibliotekarza” z lat 2006–2007	487
Adrian Uljasz	
Informacja o książce i budowanie przestrzeni informacyjnej w bibliografii regionalnej na przykładzie Bibliografii Pomorza Zachodniego	497
Elżbieta Tomczyńska	

V. Popularyzacja książki

„Czemu nasz chłop ciemny...” Dyskusje pozytywistów warszawskich o oświacie ludowej	513
Anna Karczevska	
Promocja czytelnictwa — źródło informacji o książce na przykładzie Dyskusyjnych Klubów Książki	523
Anna Franaszek, Emilia Szydłowska	
Harry Potter — recepcja bestsellerowej powieści J. K. Rowling na polskim rynku wydawniczym	533
Michał Rogoż	
Informacja o książce wśród słuchaczy Uniwersytetów Trzeciego Wieku	547
Renata Aleksandrowicz	
Przestrzeń informacyjna Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego: Aspekt praktyczny	557
Lidia Mikołajuk	
Rola książki w procesie komunikacji marketingowej samorządów lokalnych	567
Małgorzata Całka	
Informacja o współczesnej książce w Bułgarii	577
Evelina Kristanova	

Wpływ komputeryzacji na zakres, zasięg i jakość informacji o książce w katalogach bibliotecznych na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego

Mariola Augustyniak

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

*Potrzebne są lub przydatne katalogi abecadłowy, repozytorialny, systematyczny, językowy, typograficzny, chronologiczny, narodowy, geograficzny, miejscowy, ażeby w tym rozmaitym sposobie można wiedzieć, co biblioteka posiada, co się w niej znajduje*¹. Słowa Joachima Lelewela doskonale oddają znaczenie i funkcję katalogów bibliotecznych. Funkcja ta realizowana jest obecnie zarówno przez tradycyjne katalogi kartkowe, opisywane przez cytowanego autora, jak i nowoczesne katalogi komputerowe, będące efektem rozwoju zautomatyzowanych systemów bibliotecznych i stanowiące ich integralną część jako moduł OPAC². Porównanie katalogu komputerowego z tradycyjnym kartkowym katalogiem bibliotecznym może pozwolić na ocenę znaczenia automatyzacji w bibliotekach i jej wpływu na rozwój informacji o książce dla współczesnego użytkownika.

Niektóre cechy katalogów, takie jak zawartość, zasięg chronologiczny i zakres tematyczny, są zależne od typu biblioteki i jej decyzji organizacyjnych. Pozostałe właściwości katalogów: obszar oddziaływania katalogu i jego dostępność, zakres informacji o opisywanej publikacji, jakość informacji, oferowane możliwości wyszukiwawcze można wiązać wprost z komputeryzacją biblioteki. Stanowią one istotną różnicę między katalogiem tradycyjnym i komputerowym pod względem funkcjonalności i mają bezpośredni wpływ na ocenę działania biblioteki przez współczesnego czytelnika. Zostaną one omówione w dalszej części tego opracowania jako decydujące dla wartości informacyjnej katalogu bibliotecznego.

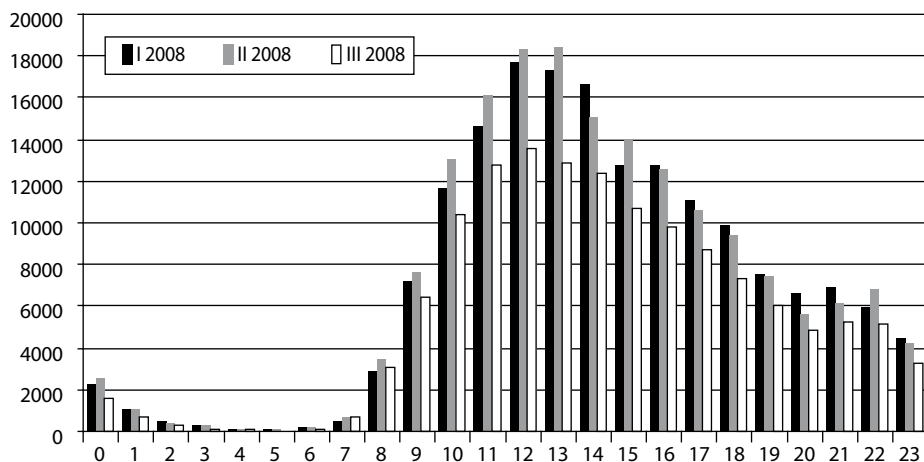
1 J. Lelewel, *Bibliograficznych ksiąg dwoje*, t. 2, Wilno 1826, s. 278.

2 Online Public Access Catalogue — publiczny dostęp do katalogu biblioteki przez Internet.

Dostęp do katalogu

Przed rozwojem komputeryzacji korzystanie z biblioteki ograniczone było wyłącznie do jej terenu, na którym mieściły się katalogi i księgozbiory. Do biblioteki trzeba było przyjść, nie tylko po to, aby potrzebną publikację wziąć do ręki, ale również po to, by ją odnaleźć i zamówić. Wielu czytelników wciąż jest przyzwyczajonych do takiej formy korzystania z biblioteki i do tradycyjnego katalogu kartkowego, a nawet do składania zamówień na papierowych rewersach i cierpliwego oczekiwania na ich realizację. Doceniając rolę katalogów kartkowych budowanych przez dziesięciolecia przez pokolenia bibliotekarzy i w większości bibliotek funkcjonujących równoległe z katalogami komputerowymi, trzeba jednak zwrócić uwagę na ich ujemne strony w porównaniu z możliwościami oferowanymi przez nowoczesne zautomatyzowane systemy biblioteczne. Należą do nich:

- rozproszenie informacji o książce w różnych katalogach i w różnych miejscach jednego katalogu — odsyłacze, oddzielne katalogi rzeczowe, katalog czasopism i katalogi wydzielonych kolekcji zbiorów specjalnych,
- dostęp do katalogu wyłącznie z terenu biblioteki,
- ograniczenie czasowe w korzystaniu z niektórych katalogów ze względu na godziny otwarcia biblioteki,
- dostęp do katalogów zbiorów specjalnych wyłącznie w odpowiednich agendach w czasie ich otwarcia dla czytelnika.

Wykres 1. Statystyki wykorzystania indeksów w katalogu komputerowym BUŁ według godzin w okresie styczeń–marzec 2008.

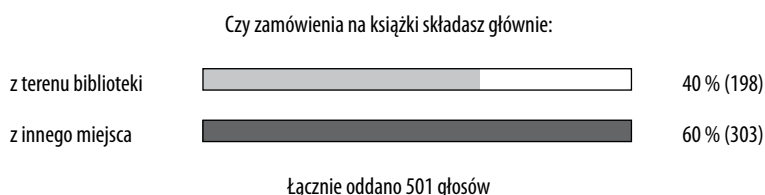
W porównaniu do katalogu kartkowego katalog komputerowy oferuje:

- możliwość poruszania się między wszystkimi rekordami związanymi z odnalezionym opisem dzięki linkom, bez konieczności powtarzania poszukiwań,
- zdalny dostęp do informacji o zbiorach biblioteki,
- możliwości zamawiania z każdego komputera z dostępem do Internetu,

— 24-godzinny dostęp do katalogu.

Statystyki korzystania z katalogu komputerowego BUŁ wskazują na to, że czytelnicy korzystają również z możliwości dostępu do katalogu w godzinach, kiedy biblioteka jest zamknięta, a więc z komputerów domowych. W okresie od stycznia do marca 2008 r. wykorzystanie katalogu komputerowego w godzinach wieczornych, nocnych i porannych, a więc najprawdopodobniej z komputerów domowych ustaliło się na określonym poziomie. Wyniki widać na poniższym wykresie.

Praktykę tę potwierdziła również sonda skierowana do czytelników. Wyniki przedstawia wykres 2. Oddano 501 głosów, z których aż 60% potwierdzało złożenie zamówienia na książkę spoza terenu biblioteki, a więc prawdopodobnie również w godzinach jej zamknięcia dla czytelników.

Wykres 2. Liczba zamówień na książki składanych przez czytelników BUŁ z terenu biblioteki i z innych lokalizacji.

Zapotrzebowanie czytelników i rozwój cywilizacji zrodziły konieczność wyjścia biblioteki poza mury własnego gmachu, a nowoczesna technika, rzucając to wyzwanie, dała jednocześnie narzędzia niezbędne do realizacji nowych oczekiwań. Dzięki wdrożeniu zautomatyzowanych systemów bibliotecznych katalog komputerowy stał się narzędziem dającym dostęp nie tylko do zbiorów jednej biblioteki, ale także do zasobów innych bibliotek wspólnie tworzących bazę komputerową biblioteki, np. bibliotek wydziałowych uczelni, do katalogów bibliotek wchodzących w skład konsorcjów oraz do katalogów centralnych, również o zasięgu ogólnosiwiatowym.

W Polsce te możliwości są realizowane dzięki powstaniu KARO³, udziałowi bibliotek w projekcie katalogu centralnego NUKAT⁴, a nawet w ogólnosiwiatowym przedsięwzięciu dzięki współpracy NUKAT z OCLC⁵. KARO w opinii swojego twórcy *jest katalogiem tylko z nazwy*⁶. W zasadzie jest to wyszukiwarka zapewniająca równoczesny dostęp do wielu katalogów bibliotecznych. Co

3 KARO — Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich w Uczelnianym Centrum Informatycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dostęp: <http://karo.umk.pl/Karo/>.

4 NUKAT — Narodowy Uniwersalny Katalog, katalog centralny polskich bibliotek naukowych i akademickich tworzony metodą współkatalogowania. Dostęp: <http://www.nukat.edu.pl/>.

5 OCLC — Online Computer Library Center, baza danych bibliotecznych udostępniona w USA, Australii i Europie. Najważniejszym dziełem OCLC jest największa baza bibliograficzna — WorldCat. Centrum NUKAT udostępnia OCLC rekordy bibliograficzne książek polskich, które prezentowane są w katalogu WorldCat.

6 T. Wolniewicz, *Rola katalogów Karo i NUKAT jako źródeł informacji*, „Przegląd Biblioteczny” 2004, nr 3–4, s. 149.

za tym idzie, nie zapewnia jednolitego standardu wyszukiwania informacji w przeciwieństwie do katalogu centralnego NUKAT. Ma jednak ogromne znaczenie dla rozpowszechniania informacji o zbiorach bibliotek polskich, w tym również BUŁ. Dostęp do katalogu i jego zasięg mają bezpośredni wpływ na rozwój usług informacyjnych i proces wymiany informacji. Pod tym względem katalogi kartkowe zdecydowanie ustępują katalogom komputerowym, dostępnym w trybie *on-line* i oferującym wieloaspektowe wyszukiwanie.

W dążeniu do rozszerzenia zasięgu informacji o zbiorach nie objętych katalogiem komputerowym biblioteki podejmują decyzję o digitalizacji katalogów kartkowych. Dzięki digitalizacji katalogu kartkowego czytelnik zyskuje 24-godzinny dostęp do informacji o zbiorach bibliotecznych nie skatalogowanych w systemie bibliotecznym z dowolnego komputera z dostępem do Internetu. Wartość informacyjna takiego katalogu zależy w dużym stopniu od zastosowanego systemu wyszukiwania. Jego słabą stroną jest brak informacji o dostępności egzemplarza, a jest to dla czytelnika informacja bardzo ważna.

Opis publikacji na karcie katalogowej a w katalogu komputerowym

Karta katalogowa przez setki lat stanowiła podstawowe źródło informacji o książce i zapewne przez długie lata będzie w dalszym ciągu funkcjonowała, pełniąc dotychczasową rolę. Pełna informacja o wydawnictwie w katalogu kartkowym znajduje się na komplecie kart katalogowych: głównej i odsyłaczowych w katalogu alfabetycznym, karcie serii i kartach z przydziałem rzeczowym.

Format opisu bibliograficznego różnych typów dokumentów w katalogu komputerowym zawiera nie tylko wszystkie informacje znajdujące się na komplecie kart katalogowych dokumentu w katalogu kartkowym, ale pozwala na elastyczne dodawanie dodatkowych informacji. Powtarzalność pól umożliwia na przykład bardzo dokładną charakterystykę rzeczową nie tylko w jednym języku informacyjno-wyszukiwawczym, ale w różnych systemach. Takie możliwości wykorzystano w BUŁ, stosując jako podstawowy język haseł przedmiotowych KABA i definiując dodatkowo w opisie bibliograficznym pola zawierające hasła klasyfikacji matematycznej, fizycznej i prawniczej, zgodnie z potrzebami czytelników bibliotek zakładowych UŁ, a więc specjalistów określonych dziedzin wiedzy, dla których takie określenie treści dokumentu jest szczególnie ważne. Katalogi w nowoczesnych zintegrowanych systemach bibliotecznych wolne są od mankamentów, na które zwracano uwagę w początkowym okresie wprowadzania komputeryzacji. Brak odsyłaczy, kłopoty z szeregowaniem tytułów poprzedzanych rodzajnikami⁷ należą do przeszłości, podobnie jak brak operatorów logicznych⁸. Obecnie katalogi komputerowe dają możliwość zaawansowa-

7 W. Bober, E. Kałuża, *Katalogi tradycyjne — katalogi komputerowe*, [w]: *Komputeryzacja bibliotek a potrzeby użytkowników, materiały konferencyjne*, Kraków — Łopuszna, 16–18 maja 1995, Kraków 1995, s. 89.

8 *Ibidem*, s. 92.

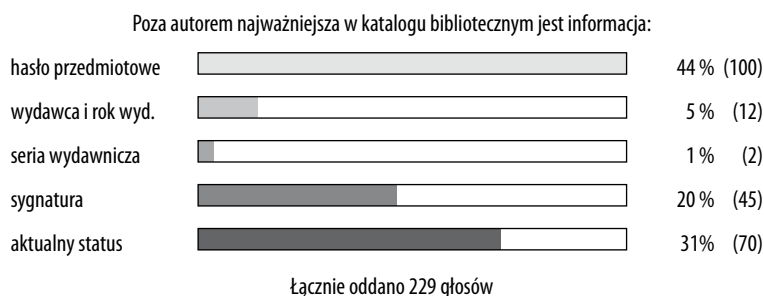
nego wyszukiwania opartego na kilku indeksach, a interfejs graficzny, w odróżnieniu od tekstowego jest przyjazny dla użytkownika i prosty w obsłudze.

Katalog komputerowy w porównaniu do katalogu kartkowego zawiera również więcej danych dotyczących poszczególnych egzemplarzy.

Tabela 1. Opis egzemplarza w katalogu komputerowym Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi.

Lokalizacja	Kolekcja	Rodzaj pozycji	Sygnatura	Status	Data zwrotu	
Biblioteka Główna	Księgozbiór główny od_785000	zbiory do wypożyczeń	817682	wypożyczona	13/10/2009	Zamów egz. Dodaj egz. do listy podręcznej
Lokalizacja	Kolekcja	Rodzaj pozycji	Sygnatura	Status		
Biblioteka Główna	Księgozbiór główny od_785000	zbiory do wypożyczeń	833984	na półce		Zamów egz. Dodaj egz. do listy podręcznej

Jak można zauważyć, w katalogu komputerowym zamieszczone są informacje o aktualnym statusie książki i o dacie zwrotu książki wypożyczonej. Ponadto istnieje możliwość zamówienia dostępnej pozycji i zarezerwowania wypożyczonej po jej zwrocie do biblioteki oraz utworzenia podręcznej listy tytułów do wykorzystania w późniejszym terminie, redagowania jej zawartości i wysłania jej na adres e-mail czytelnika. Na stronie WWW BUŁ zamieszczono sondę z zapytaniem do czytelników o najbardziej potrzebne informacje o książce w katalogu biblioteki.

Wykres 3. Istotność informacji o książce z punktu widzenia czytelnika

Na 229 osób aż 31% wskazało status książki jako czwartą, po autorze, tytule i hasle przedmiotowym, informację dla siebie ważną. Czytelnik, korzystający z katalogu kartkowego, dowiaduje się o dostępności pozycji dopiero po okresie oczekiwania na realizację swojego zamówienia. Katalog komputerowy biblioteki, dzięki elektronicznej rejestracji wypożyczeń i modułowi CSA⁹ zyskuje atut bieżącej i aktualnej informacji o zbiorach bibliotecznych, również z zakresu ich dostępności. Status pozycji, który dotychczas dla czytelnika nie był widoczny

8 CSA — Closed Stack Access, moduł umożliwiający zdalne zamówienia do magazynu zamkniętego.

w momencie złożenia zamówienia, jest teraz dodatkowym, bardzo istotnym argumentem na korzyść automatyzacji.

Katalog komputerowy daje ponadto możliwość podziału obszaru informacji o publikacji na ogólnie dostępne i na takie, do których mają wgląd wyłącznie osoby uprawnione. Umożliwia to dodanie do opisu publikacji pól lokalnych z danymi, które dla czytelnika nie mają większej wartości, ale są z różnych powodów istotne dla bibliotekarza. Ułatwiają pracę i umożliwiają zautomatyzowanie niektórych procesów bibliotecznych oraz kontrolę poprawności rekordu bibliograficznego.

Odrębnym zagadnieniem jest czytelność opisu na karcie katalogowej. Odręcznie pisane karty, na których odnotowywano wszystkie zmiany dokonywane w katalogu, ulegały systematycznie procesowi niszczenia w ciągu dziesiętków lat. Zdarzają się również karty noszące ślady ingerencji czytelnika, na przykład doraźnych zapisków, a także przypadki wyrywania kart lub ich przestawiania. W przeciwieństwie do karty katalogowej, katalog komputerowy jest odporny na większość nieuprawnionych działań czytelnika, a upływ czasu nie ma wpływu na jego czytelność.

Kontrola danych bibliograficznych w katalogu komputerowym

Nowa jakość informacji o książce zależy od wiarygodności i spójności prezentowanych danych. Wymaga to stosowania ujednoliconych zasad katalogowania i kontroli rekordów bibliograficznych kartoteką haseł wzorcowych. Jest to jedyne rozwiązanie gwarantujące wysoką efektywność wyszukiwania i uniknięcie szumu informacyjnego. Osiągnięcie wspólnego standardu w przeszukiwaniu katalogów bibliotecznych dotyczy nie tylko haseł formalnych, ale także charakterystyki rzeczowej dokumentów. Katalog kartkowy nie jest w stanie zapewnić tak jednoznacznej informacji o publikacji.

Porównując katalogi tradycyjne z komputerowymi W. Bober i E. Kałuża¹⁰ wskazują na możliwość wykorzystania karty katalogowej w każdej bibliotece i trudności w przesyłaniu danych komputerowych. W chwili obecnej ten argument, świadczący w 1995 r. na rzecz wyższości katalogu kartkowego, pozbawiony jest podstaw. Nowoczesne zautomatyzowane systemy biblioteczne dają możliwość wymiany danych nie tylko między bibliotekami użytkującymi ten sam system, ale również między użytkownikami różnych systemów bibliotecznych. Dzięki temu np. BUŁ z powodzeniem współpracuje z NUKAT, osiągając coraz lepsze efekty tej współpracy¹¹.

Komputeryzacja umożliwiła wdrożenie mechanizmów współpracy między bibliotekami i usprawnienie procesu wymiany informacji. Współpraca ta ma

¹⁰ W. Bober, E. Kałuża, *Katalogi tradycyjne — katalogi komputerowe...*, s. 88.

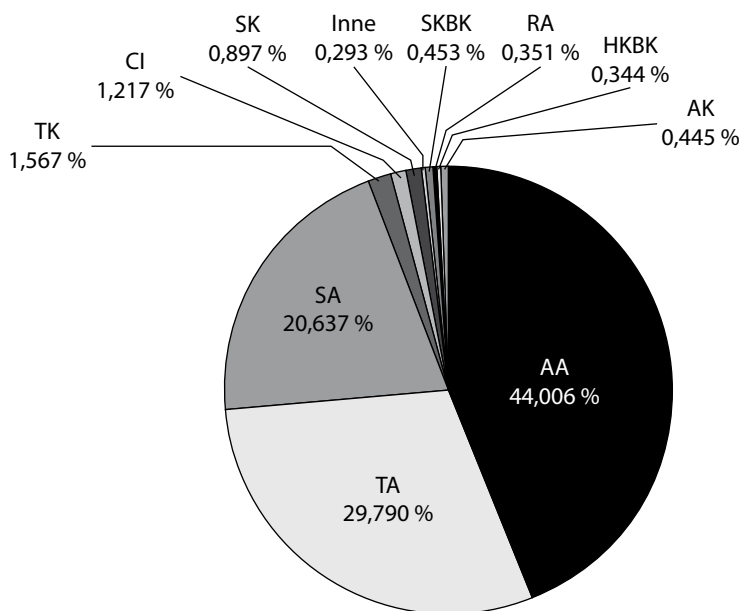
¹¹ W BUŁ stosowany jest Horizon, podczas gdy NUKAT wykorzystuje system Virtua. Współpraca z NUKAT wymagała zastosowania konwersji pobieranych z NUKAT danych przed ich wprowadzeniem do bazy lokalnej.

również aspekt ekonomiczny. Wzajemne wykorzystanie rekordów bibliograficznych i wzorcowych przez biblioteki współpracujące ogranicza znacznie zjawisko dublowania pracy nad tą samą publikacją, a dzięki temu wzrasta efektywność katalogowania i następuje przyspieszenie procesu opracowania danych.

Indeks jako narzędzie poszukiwań czytelniczych w katalogu komputerowym

Katalogi kartkowe oferują czytelnikowi dwa podstawowe sposoby wyszukiwania publikacji:

- alfabetycznie według nazwisk autorów, jeśli jest ich nie więcej niż trzech lub tytułów w przypadku prac zbiorowych, tytułów serii i tytułów czasopism,
- alfabetycznie według haseł stanowiących charakterystykę przedmiotową dokumentu.

Wykres 5. Statystyki wykorzystania indeksów w katalogu komputerowym.

AA — autor alfabetycznie	SKBK — sygnatura KBK
TA — tytuł alfabetycznie	RA — seria alfabetycznie
SA — hasło przedmiotowe alfabetycznie	HKBK — hasło KBK
TK — słowa z tytułu	CI — multi-indeks
SK — słowa z hasła	AK — słowa z nazwy autora
Inne	

Są to możliwości dość ograniczone w kontekście znanych nam obecnie mechanizmów wyszukiwawczych proponowanych przez zautomatyzowane systemy biblioteczne. Katalog komputerowy daje czytelnikowi do dyspozycji szeroki

wachlarz możliwości wyszukiwawczych. Są to indeksy nazw autorów, tytułów, w tym również tytułów czasopism, tytułów serii, haseł przedmiotowych, indeksy słów kluczowych i numerów kontrolnych, takich jak ISBN, ISSN i numer kontrolny rekordu bibliograficznego, a nawet indeksy sygnatur. Ponadto wyszukiwanie zaawansowane i zastosowanie operatorów logicznych pozwala na zawężenie kryteriów zgodnie z potrzebami czytelników i posortowanie rezultatów według nazwy autora, tytułu lub daty publikacji. Istotną zaletą zautomatyzowanych systemów bibliotecznych jest możliwość elastycznego rozbudowywania mechanizmów wyszukiwawczych zgodnie z potrzebami biblioteki.

Odrębnym zagadnieniem jest stopień wykorzystania indeksów. Na przykładzie BUŁ można to zaobserwować na poniższym wykresie.

Zgodnie z oczekiwaniami, poszukiwania czytelników koncentrują się wokół indeksów alfabetycznych — nazw autorów, tytułów i haseł przedmiotowych. Pozostałe wykorzystywane są w znacznie mniejszym stopniu. Zaskakujące jest małe zainteresowanie czytelników indeksami słów kluczowych i indeksem alfabetycznym serii wydawniczych. Nawet najpopularniejszy wśród nich indeks słów kluczowych z tytułów może się poszczycić zaledwie liczbą 8064 użytkowników w ciągu trzech miesięcy, co wobec 153 317 poszukiwań w jego odpowiedniku alfabetycznym stanowi bardzo znikomy procent. Ostatnim z indeksów, których wykorzystanie przekroczyło 1% jest Multi-indeks pozwalający na przeszukiwanie bazy w sposób bardziej zaawansowany, według złożonych kryteriów obejmujących więcej niż jeden indeks słów kluczowych. Cztery najmniej wykorzystywane indeksy zgrupowane jako „Inne” wykorzystywane są łącznie w niespełna 0,3%. Statystyki te potwierdza przytoczona wcześniej sonda (wykres 4.) dotycząca informacji, które czytelnicy uważają za ważne w katalogu bibliotecznym, w której na 229 osób głosujących tylko 2 uznały za ważne informacje o serii wydawniczej. Niezależnie od tych wyników, jeśli którykolwiek z indeksów stanowi użyteczne narzędzie wyszukiwania informacji o książce chociażby dla niewielkiej liczby czytelników, zadaniem biblioteki jest wykorzystanie wszystkich możliwości systemu bibliotecznego, aby swoim użytkownikom takie narzędzie oddać do dyspozycji.

Podsumowanie

Katalog tradycyjny w formie kartkowej nie jest już jedynym katalogiem bibliotecznym¹², ale zapewne długo jeszcze będzie pełnił swoją rolę równoległą z dynamicznie rozwijającym się katalogiem komputerowym. Zalety katalogu komputerowego w stosunku do tradycyjnego kartkowego przejawiają się w wielu dziedzinach, takich jak:

- szeroka dostępność, również spoza terenu biblioteki,
- 24-godzinny dostęp do informacji połączony z możliwością zamawiania,
- wieloaspektowe wyszukiwanie,
- aktualna informacja o dostępności egzemplarza,

¹² W. Bober, E. Kałuża, *Katalogi tradycyjne — katalogi komputerowe...*, s. 87.

- spójność i jednoznaczność informacji dzięki kontroli kartoteką haseł wzorcowych,
- dane w formacie wymiennym dostępne dla wielu systemów bibliotecznych.

Digitalizacja katalogów kartkowych jest w stanie częściowo zniwelować te różnice, zapewniając dostępność katalogu spoza terenu biblioteki przy jednoczesnej możliwości złożenia zamówienia. Nie zapewnia jednak kontroli kartoteką haseł wzorcowych ani informacji o aktualnym statusie egzemplarza.

W porównaniu z tradycyjnym katalogiem kartkowym katalog komputerowy stanowi narzędzie informacji o książce bardziej wszechstronne, o szerszym zakresie, wychodzące poza środowiska lokalne dzięki współpracy międzybibliotecznej i możliwości wymiany danych.

Summary

The influence of computerization on the range, the coverage and the quality of information about book in library catalogs on example of Lodz University Library. The expansion of computerization has changed the face of modern library. In the article there are presented relations between traditional and computer catalogue. There are discussed the essential similarities and differences occurring between them, especially with regard on: contents, coverage, range, qualities of offered information, search capabilities.

The attention is paid to the range of realization information function of library catalogues in our times. More popularity of the computer catalogue among users has been shown.